

Възможности за оценка на концесия по справедлива стойност

Галина Събчева

The concession valuation opportunity at fair value

Galina Sabcheva

Abstract

The thesis focuses on the concession valuation opportunity at fair value. It is necessary to concession met the initial recognition criteria as an intangible asset in the financial statements to the entity. It represents the opportunities for using valuation approaches in the fair value area – income approach and option pricing methods. It is the most currently used in practice statements information and the information asymmetry as a result of unrecognized concession as an intangible asset.

It suggests to use fair value methods for accounting estimate and improve financial statement information quality with appropriate disclosures.

Key words: IFRS, fair value, concession, option pricing, intangible assets

Съществуващата практика в България се характеризира с разнообразие от подходи за представяне на концесия за добив, във финансовите отчети на концесионера. Те варират между представяне на актив (нематериален или дълготраен материален) и текущ нефинансов разход, в размер на извършените през отчетния период концесионни плащания в полза на възложителя. Оценката на така представения във финансовия отчет елемент (актив или разход), се основава най-често на настоящата стойност на минималните концесионни възнаграждения, дължими за срока на договора (долна граница на дължимите за този срок концесионни плащания) или извършените плащания през текущия отчетен период. И в двата случая, **представената във финансовия отчет стойност е въз основа на прогнозиран или реализиран изходящ паричен поток**, което представяне не съответства на възпълтените в правата за добив, очаквани от предприятието икономически ползи. Това представяне влиза в противоречие с качествената характеристика за достоверност, както и лишава потребителите на информация от финансовите отчети от възможност за съпоставимост на информацията, изготвена при съблюдаването на сходни счетоводни правила. Според Ф. Филипова оценяването във финансовите отчети е проблем, свързан с “...границата между двете качествени характеристики на счетоводната информация: уместност и надеждност ...”¹. Едновременно с това в отчетите на българските концесионери липсват адекватни оповестявания относно прилагана счетоводна политика, както и мотиви за избор на подход за представяне и оценяване на концесия за добив. Това, оказва влияние върху качеството на информацията във финансовите отчети на концесионерите и се явява пряк резултат от практическото проявление на основен за финансовото счетоводство проблем – оценката.

В България е нормативно регламентирано съществуването на концесии с предмет добив (най-често на природни богатства публична собственост) в Закона за концесиите. Концесии с такъв предмет не са дефинирани от европейските Директиви, както и сходни права не се обхващат от текстовете на МСФО (докато в НСФОМСП се посочват общо концесии в стандарта за нематериални активи), в които добивът на природни богатства не е предмет на регулиране. Това поставя тази разновидност на концесия като особен обект на интерес, и в частност възможностите за нейната оценка при първоначално признаване и представяне като част от имуществото на предприятието-концесионер при прилагане на МСФО като база за изготвяне и представяне на неговите финансови отчети.

Целта на настоящото изложение, е да се анализират **възможностите за оценка по**

¹ Филипова, Ф., Финансовото счетоводство и качеството на финансово-счетоводната информация, Изд. “Наука и икономика”, Варна, 2012, с.141

справедлива стойност чрез прилагане на модели за опционен ценообразуване при първоначално признаване на концесия за добив във финансовите отчети на концесионера. За постигането на така формулираната цел могат да бъдат поставени следните задачи: 1) изясняване на възможностите за оценка по справедлива стойност при първоначално признаване на отчетни обекти, представени във финансовите отчети на предприятието и 2) мотивиране на методите за опционен ценообразуване, с оглед елиминиране на информационната асиметрия, в резултат от непризнаване на концесия за добив.

В специализираната литература по счетоводство, както и в приложимите счетоводни стандарти, се дефинират и коментират множество различни оценки, подходи, методи и техники за тяхното изчисляване, както и различни оценъчни бази. Справедливата стойност не е посочена като оценъчна база в концептуалната рамка на МСФО. Едновременно с това тя присъства като вид оценка в текстовете на отделните стандарти. Според редица учени именно справедливата стойност е една от двете основни оценъчни концепции, приложими към обектите на отчитане и представяне във финансовите отчети.

Изучаването на оценките в счетоводството от една страна се свързва с прилаганите оценъчни бази, които в рамките на съществуващата концептуална рамка на МСФО М. Динев означава като “стойностни концепции”², а А. Атанасова свързва с проблема “конфликт на времевата перспектива”, а изборът на база за оценка асоциира с преценката относно действащо предприятие, ликвидационна или друга база³, която е от значение за цялостното представяне на финансовия отчет на предприятието. Разбирането относно база за представяне на финансовите отчети е по-общо и съдържа в себе си избор на оценъчна(и) база(и) и конкретни видове счетоводни оценки. Според Н. Александрова “...стойностните бази по същество следва да се разглеждат не като конкретен вид счетоводна оценка, а като комбинация от признаци (критерии), характеризиращи всички конкретни видове счетоводни оценки, които се използват при прилагането на съответната оценъчна база”⁴ и според тяхната времева ориентация (спрямо момента за който се отнасят), тя ги разграничава на оценъчни бази и съответно оценки ориентирани към миналото, настоящето и бъдещето. В този смисъл заслужава внимание разграничаването от страна на Я. В. Соколов на оценките според тяхната времева принадлежност. Според този класификационен критерий на счетоводните оценки по предмет, същите се разграничават според момента на оценяването (в миналото, в настоящето и в бъдещето) и според момента, за който са предназначени (характеризират ценността на имуществото за различен период от време - минало, настояще и бъдеще)⁵. Времева ориентация на оценъчната база ще определя и времевата ориентация на отделните счетоводни оценки.

За да бъде призната като актив концесия за добив, е необходимо да бъдат изпълнени едновременно общите критерии за признаване, а именно: 1) елемента да отговаря на определението за актив, и 2) елемента да може да се оцени надеждно. Определението за актив по същество предполага остойностяване на очакваната бъдеща икономическа изгода от ресурс, която е основният мотив на предприятието да контролира този актив. За целите на признаване на актива, към момента на оценяване (първоначално или последващо) е необходимо ресурса да бъде съизмерен с очакваната бъдеща икономическа изгода, т. е. от гледна точка времева ориентация спрямо момента за който се отнася, оценъчната база, а в резултат и прилаганата оценка, следва да бъде ориентирана към бъдещето. А ориентирана към бъдещето е единствено оценъчната база сегашна (настояща) стойност⁶.

Освен общите критерии за признаване, в отделните текстове на стандартите са

² Динев, М. “Счетоводството и неговата социална среда”. Годишник на ИДЕС 2010. София. 2010. с.17

³ Атанасова, А., Дедуктивен подход към счетоводните проблеми, Годишник на ИДЕС, 2010, София, с.122

⁴ Александрова, Н., Видове оценки в счетоводството, Известия на ИУ-Варна № 4, 2008 с.82

⁵ Соколов, Я. В. Основы теории бухгалтерского учета. “Финансы и статистика”. Москва. 2003. с.199-201

⁶ За целите на изложението е възприета класификацията предложена от Н. Александрова – Вж. Видове оценки в счетоводството, Известия на ИУ-Варна № 4, 2008, с. 74-85

предвидени и критерии за признаване на отделните категории активи – материални, нематериални, финансови. Възприемането на концесията за добив, като съвкупност от права, които концесионерът, получава по смисъла на сключения договор за възлагане на концесия и срещу заплащане на договореното концесионно възнаграждение или изпълнение на други задължения, упоменати в договора, дават основание тя да бъде причислена към състава на нематериалните активи. В *МСС 38 Нематериални активи*⁷ към общото определение за актив, са добавени и следните допълнителни характеристики: разграничимост, непарична форма и липса на физическа субстанция, които трябва да бъдат налице, за да бъде признат актив и този актив да бъде класифициран като нематериален. И докато непаричната форма и липсата на физическа субстанция, са по-скоро описателни, то не така стои въпросът със същностната характеристика разграничимост. Разграничимостта, не е дефинирана отделно в качеството ѝ на същностна характеристика, но са посочени две хипотези при които е налице, а именно⁸: делимост (от предприятието и/или други активи, респективно пасиви) и възникване в резултат на договорни или други законови права, независимо от тяхната делимост от предприятието или други права и задължения. Критериите за признаване са посочени отделно⁹, като за признаването на нематериален актив те са аналогични на критериите за признаване на актив от концептуалната рамка. Заслужава внимание факта, че в МСС 38, е възприет изброителен подход по отношение на: хипотезите за разграничимост на нематериален актив; критериите за признаване на нематериален актив; изключенията, при които не се признава нематериален актив; възможностите за придобиване и признаване и т. н. Подобен подход усложнява разбираемостта и води до тромавост на изложението на стандарта.

Необходимо е да се обърне внимание на необходимостта от „надеждно“, а не непременно точно оценяване в критериите за признаване на нематериален актив, както и в МСФО въобще. Надеждността е присъща на достоверното представяне на финансовите отчети, докато точността има моментен характер. Най-яркият пример за моментното проявление на точността, е отчитането на вземане или задължение в чуждестранна валута през отчетния период, чийто курс се е променил в края на същия отчетен период. Коя оценка е по-точна – тази в момента на възникване или тази в края на отчетния период? В този смисъл за точността А. Свраков уточнява, че „...тя е относително понятие, следователно, при нея става въпрос по-скоро за степен на точност към определен момент...“¹⁰. На свой ред в концептуалната рамка на МСФО надеждността се свързва с приблизителните счетоводни оценки, с чието приложение може да се асоциира и прилагането на справедливата стойност. С „... въвеждане, налагане и усъвършенстване на приблизителните оценки в счетоводството,“ К. Донеv, свързва непрекъснатите промени в МСФО¹¹. Надеждността на информацията, следва да бъде иманентно присъща на качествената информация във финансовите отчети. Това може да бъде постигнато, посредством приблизителни счетоводни оценки и допускания, чието използване следва да бъде съпътствано от адекватни оповестявания. Необходимостта от оповестяване се налага от присъщата за информацията от финансовите отчети субективност от страна на ръководството на предприятието, чието финансово и имуществено състояние представя, и целевото ѝ предназначение – за външни потребители.

⁷ Параграф 8 МСС 38 Нематериални активи. Регламент (ЕО) № 1126/2008 на Комисията от 3 ноември 2008 за приемане на някои международни счетоводни стандарти в съответствие с Регламент (ЕО) 1606/2002 на Европейския парламент и на Съвета, с посл. изм. и доп. Регламент (ЕС) № 244/2010 на Комисията от 23 март 2010. Официален вестник на Европейския съюз. бр. L 77. 24.03.2010

⁸ Параграф 11-12 МСС 38 Нематериални активи

⁹ Параграф 21 МСС 38 Нематериални активи

¹⁰ Свраков, А. „Прилагане на приблизителни оценки и предположения в счетоводството“. Счетоводна политика № 5-6. 2006. с.7

¹¹ Донеv, К., „Глобалните предизвикателства пред счетоводството и финансовия контрол (вместо предговор)“. Сборник с доклади от научна конференция „Предизвикателствата пред счетоводството и контрола“, Изд. „Наука и икономика“, Варна, 2011, с.11

В разработения от СМСС *МСФО 13 Оценяване по справедлива стойност*¹², освен йерархия на хипотезите, използвани при определяне и/или изчисляване на справедлива стойност, са посочени и следните три групи подходи за остойностяване¹³ на справедлива стойност:

- 1) **подход на пазарните сравнения**, при който могат да бъдат използвани пазарни множители, матрично ценообразуване¹⁴;
- 2) **подход на базата на разходите** (или метод на текуща възстановима стойност)¹⁵;
- 3) **подход на базата на приходите**¹⁶, който може да се приложи чрез методи за остойностяване на базата на настоящата стойност¹⁷, модели за опционно ценообразуване (например Блак-Шоулс-Мъртън или биномиален), метод на допълнителната печалба.

Определянето на справедлива стойност, като вид оценка може да бъде чрез един подход или комбинация от подходи, като отделните оценки, изчислени при прилагане на един или друг подход, имат различна тежест в крайната оценка. Прилагането на един подход или комбинация от няколко може да постави изчислената справедлива стойност на различно йерархично ниво в съответствие с наблюдаваните и/или ненаблюдавани хипотези, както и да промени йерархичното равнище хипотези при настъпване на промени в наблюдаваните фактори или допускания на пазарните участници.

Справедливата стойност, може да бъде определена като концепция, която включва в себе си както еднократно определени пазарни цени, към определен момент от време, така и приблизителни счетоводни оценки, базирани на редица допускания и предположения и формирани въз основа на оценъчни подходи и техники. Като основна отличителна черта на всяка оценка може да бъде посочено, че независимо от прилаганата оценъчна база, оценката е винаги моментна, субективна, насочена към бъдещето и в паричен измерител¹⁸. С оглед, особеностите на оценявания обект би било подходящо всяка оценка да отразява въплътените в оценявания отчетен обект икономически изгоди, които могат да бъдат получени, респективно намалението в икономическите изгоди за предприятието, които ще бъдат понесени.

Справедливата стойност може да бъде определена в момента на сключване на сделка между пазарни участници, за която сделка не съществува друг мотив освен стремежът към максимизиране на получената икономическа изгода от страните. За пазарния участник, който придобива актив, това е покупната цена на актива, към момента на сделката (за продавача респективно е продажна цена), която може да бъде елемент от цената му на придобиване, а при отсъствие на други преки разходи във връзка с въвеждането му в експлоатация, да формира пряко неговата цена на придобиване (отчетна стойност). В момента на придобиване справедливата стойност е равна или по-ниска от цената на придобиване. След момента на придобиване формираната отчетна стойност може да бъде поставена в основата на прилаганата оценъчна база историческа цена. При изчисляването ѝ след първоначално признаване на актив, справедливата стойност следва да обхваща хипотетични сделки на основен (или най-изгоден) пазар към момента на оценяване. В този смисъл, тя може да бъде идентифицирана с оценъчните бази текуща стойност и реализируема стойност (ориентирани към настоящето), както и сегашна стойност (ориентирана към бъдещето). Пазарният и разходният подход на

¹² МСФО 13 Оценяване по справедлива стойност, Регламент (ЕС) № 1255/2012 на Комисията от 11 декември 2012 за изменение на Регламент (ЕО) № 1126/2008 за приемане на някои международни счетоводни стандарти в съответствие с Регламент (ЕО) № 1606/2002 на Европейския парламент и на Съвета във връзка с Международен счетоводен стандарт 12, Международни стандарти за финансово отчитане 1 и 13 и Разяснение 20 на Комитета за разяснения на международните стандарти за финансово отчитане, Официален вестник на Европейския съюз, бр. L 360 от 29.12.2012

¹³ § 62 от МСФО 13 Оценяване по справедлива стойност

¹⁴ Приложение Б, параграфи Б5-Б7, към МСФО 13 Оценяване по справедлива стойност

¹⁵ Приложение Б, параграфи Б8-Б9, към МСФО 13 Оценяване по справедлива стойност

¹⁶ Приложение Б, параграфи Б10-Б11, към МСФО 13 Оценяване по справедлива стойност

¹⁷ Приложение Б, параграфи Б12-Б30, към МСФО 13 Оценяване по справедлива стойност

¹⁸ Вж. Атанасова, А. цит. изт. с.122

остойностяване са подходящи да бъдат използвани при оценъчните бази за текуща и реализируема стойност, докато приходният подход за устойчивостяване е единствен приложим при оценъчната база сегашна (настояща) стойност, която обхваща оценка на очакваната бъдеща икономическа изгода от актив.

Може да се обобщи, че **в момента на придобиване на актив в пряка сделка между продавач и купувач, при която не съществува принуда или необходимост за някоя от страните, цената на сделката е справедливата стойност. Всяка оценка, след първоначално признаване на актив**, в зависимост от избраната оценъчна база, е в известен смисъл хипотетична, има вероятностен характер и **се определя според концепцията за справедлива стойност**. Справедливата стойност има широк обхват, в който се отразяват всички прилагани оценъчни бази и от тази гледна точка може да бъде определена като оценъчна или стойностна концепция. Определящо за разграничаването между нея и историческата цена е счетоводното признаване както на нереализираните разходи (загуби), така и на нереализираните приходи (печалби) от последващи оценки на отчетните обекти и последващото им представяне във финансовите отчети. К. Донеv, посочва, че тази разлика следва да се разглежда като „методологическа непоследователност“ в МСФО – най-често признаване на приходите директно в капитала, а разходите като текущи (във финансовия резултат)¹⁹. Успоредно с това, значителната субективността, при прилагането на оценките, може да се асоциира с това, че реален стопански факт съществува в момента на придобиване на актив, и всяка следваща сделка, свързана с последваща оценка, е хипотетична за предприятието, което го контролира. Това налага и необходимостта от оповестяване на достатъчна по обем информация, във финансовите отчети с общо предназначение.

Методите на опционен ценообразуване (option pricing methods)²⁰ са в основата на пазарно-насочени математически подходи, използвани за приблизителна оценка в паричен измерител на широк кръг от активи. Тези активи могат да бъдат финансови инструменти (най-често опции), недвижими имоти, нематериални активи - патенти, права за добив на природни богатства (нефт, природен газ, благородни метали – сребро, злато и др.), а в някои случаи и на цяло предприятие. Прилагането на опционен подход на оценка позволява обхващането на фактори като текущи пазарни цени на свързани и/или сходни активи и възможности за изменения в тях, вариация на производствени разходи, планиране на доходност от инвестиция и т. н. Успоредно със съществуващата възможност за оценка на актив за целите на финансовото отчитане и представяне в отчетите, съществува и възможност за оценка на инвестиция и вземане на решение за инвестиране. Тази оценка би била приблизителна и основана на редица предположения и допускания. В този смисъл тя може да бъде подходяща при оценяване на активи, които нямат еднократно определена цена на придобиване, но са възмездно придобити от предприятието, което ги контролира, чрез серия от периодични плащания, често определяни на променяща се база; активи, които не могат да бъдат предмет на самостоятелна разпоредителна сделка (покупко-продажба), но са носители на входящ поток от икономически ползи и от съществено значение за осъществяваната от предприятието икономическа дейност.

Методите на опционен ценообразуване се разглеждат в специализираната литература от 70-те години на миналия век. Понастоящем в теорията, са известни значителен брой, модели за оценка, които включват както изключително популярния метод Блэк-Шоулс-Мъртон,

¹⁹ Донеv, К. цит. изт. с.14

²⁰ Историята на теорията за опционен ценообразуване започва от началото на XX в. когато френският математик Луис Башелие извежда формула за опционен ценообразуване основана на предположението, че цените на акциите следват Брауново движение с нулево отклонение. Геометрично Брауново движение (Geometric Brownian motion) следва стохастичен (случаен) процес, който може да бъде описан със стохастично диференциално уравнение. Сред най-високите постижения на тази теория е изведеният през 1973 г. от Фишър Блэк и Мирон Шоулс модел за ценообразуване на пут и кол опции, за който те получават Нобелова награда за икономика през 1997 г., както и формулираните по отношение на този модел ограничения от Робърт Мъртон през 1973 г.

биноминален метод и др. Дългогодишната практика на тяхното прилагане е свързана най-вече с ценообразуване на финансови инструменти, (понастоящем и други активи). СМСС ги поставя в основата на приходния подход на остойността в *МСФО 13 Оценяване по справедлива стойност*.

Моделът, разработен от **Ф. Блак и М. Шоулс**²¹ (1973) и доразвит от Ед. Мъртън²² (1973), първоначално е разработен за оценка на кол или пуг-опция, или право на придобиване (продажба) на акция на точно определена бъдеща дата по определена цена (цена на упражняване). Основното уравнение за опционно ценообразуване дава стойността на кол-опция и първоначално не отразява дохода от дивиденди, с чиято норма го коригира А. Дамодаран за целите на оценка на природни богатства²³.

Биноминалният (решетъчен) модел е вторият най-популярен модел за опционно ценообразуване. Негови създатели са **Дж. Кокс, С. Рос и М. Рубинщайн** (1979), чиято цел е да разработят рамка, илюстрираща опростен цялостен модел на опционно ценообразуване²⁴. Моделът се визуализира като числова решетка от стойности с определена вероятност на настъпване. В края на всеки отделен период дадена изходна цена може да приеме една от две стойности, с различна или еднаква вероятност, като двете имат обща вероятност 100%. Едната от стойностите е в посока на увеличение, а другата – на намаление. Опростявайки примера на Сийгъл, Смит и Падок²⁵, А. Дамодаран²⁶ остойността на нефтено находище чрез метода на Блак-Шоулс и чрез биноминалният метод – разликата е 2.07-2.11% спрямо стойността на оценката, което илюстрира сходността в резултатите при прилагане на двата метода на опционно ценообразуване.

М. Бренън и Ед. Шварц²⁷ (1977), разработват модел за оценка на инвестиции в природни ресурси на примера на сребърна мина, който освен за оценка на съответният отчетен обект може да бъде използван за капиталово бюджетиране (определяне на оптимална политика за разработване, управление и прекратяване) на природни ресурси. За целта, поради съществуващата значителна неопределеност, в цените на готовата продукция, се използват техниките за продължаващ във времето арбитраж и теорията за стохастичен контрол. Оценката, се изчислява като обхваща разходите за първоначално разработване на сребърна мина, разходи за експлоатация по време на полезния икономически живот (включително данъци, вариация в продажните цени на добитите количества ресурси, производствени разходи и дивиденди в полза на собствениците на капитала), разходи за преустановяване на добива и инфлация на разходите. Максималната стойност на функцията отразяваща всички разходи и приходи, дисконтирани за полезния икономически живот на находището, е нула. Освен това Бренан и Шварц разработват своя оценъчен модел в два аспекта – когато мината има ограничен полезен икономически живот и когато има неограничен полезен икономически

²¹ Black, F. and M. Scholes. The Pricing of Options and Corporate Liabilities. The Journal of Political Economy, Vol. 81, No 3, pp. 637-654

²² Merton, R. Theory of Rational Option Pricing. The Bell Journal of Economics and Management Science, Vol. 4, No 1, pp. 141-183

²³ Damodaran, A. The Promise and Peril of Real Options. Stern.nyu.edu. 31.05.2013. Тази корекция в основното уравнение изпълнява две основни функции. От една страна дохода от дивиденди се явява дисконтов фактор на очакваните бъдещи входящи парични потоци от реализацията на произведените суровини (материални запаси), а от друга страна, доколкото дисконтовият фактор е на база неперовото число – дава възможност за трансформиране на логаритмичната функция на параметър в основния модел в линейна, т. е. всички значения на параметъра са положителни числа.

²⁴ Cox, J., S. Ross and M. Rubinstein. "Option Pricing: A Simplified Approach". Journal of Financial Economics № 7. 1979. pp. 229-263

²⁵ Siegel, D., J. Smith and J. Paddock. Valuing Offshore Oil Properties with Option Pricing. 1988. Jsmith.cox.smu.edu. 23.07.2013

²⁶ Damodaran, A. Dealing with Intngibles: Valuing Brand Names, Flexibility and Patents. January 2006. Stern.nyu.edu. 31.05.2013 Същите подходи приложени към остойността на репутация дават разлика по-малко от 1%.

²⁷ Brennan, M. and E. Schwartz. "Evaluating Natural Resource Investments". The Journal of Business, Vol. 58, № 2, 1985. pp.135-157

живот.

Методите за опционен ценообразуване, дават възможност за оценка по справедлива стойност на концесия, за добив, за целите на нейното първоначално признаване във финансовите отчети на концесионера като актив. Горепосочените модели, дават възможност за оценяване на настояща стойност. Те отразяват от една страна необходимостта от счетоводна интерпретация на всички изменения в имущественото и финансово състояние на предприятието, които произтичат от концесионния договор, а от друга – необходимостта от участие на специалист (лицензиран оценител), които да помогне със съответните заключения на съставителя на финансовите отчети. Адекватността на опционното ценообразуване при оценяване на различни отчетни обекти и присъщите за отделните методи оценъчни техники са застъпени в конспектите за лицензирани оценители на нематериални активи на Камарата на оценителите в България. Оценката при първоначалното признаване, а също така и последващо оценяване на концесия за добив като нематериален актив, може да бъде лесно мотивирана посредством информационната асиметрия до която води непризнаването на актив. Изкривяването на оценките, свързани с финансовото и имуществено състояние на предприятие-концесионер може да бъде обобщено чрез следните основни недостатъци на представената чрез финансовия отчет на външни потребители информация:

- подценяване на общата сума на активите (т. нар. „размер“ на предприятието), а също така и деформиране на показателите потенциал за растеж и финансов ливъридж²⁸ – като последица в резултат от непризнаване на плащания, които носят изгода на предприятието през повече от един отчетен период като активи и отразяването им като текущи разходи;
- надценяване на показателите за рентабилност (възвръщаемост) и оброщаемост на активите, а също така и възвръщаемостта на капитала (свързана с оценка на цената на капитала, с който осъществява дейността си предприятието)²⁹;
- изкривяване на финансовият резултат (както преди, така и след данъчно облагане) на предприятие-концесионер в периода на сключване на концесионен договор в резултат от признаване като текущи на разходите, свързани с възлагане на концесия и сключване на договор, вместо съпоставянето им с реализираната в резултат от получените по договора права за добив по време на срока икономическа изгода;
- съществуващата възможност за отразяване на разликата между първоначално оценената преносна стойност на концесионните права по време на срока на договора и дължимите през отделните периоди текущи концесионни плащания като финансови разходи (като например в СС 38) водят до деформиране на финансовият резултат от оперативна дейност (подценяване), а също така и до подценяване на себестойността на произвежданата от концесионера готова продукция в резултат на осъществен добив на природни богатства.

В изложението, не се претендира за изчерпателност относно възможностите за информационна асиметрия във финансовите отчети на концесионера, резултат от непризнаване на концесия за добив като отделен отчетен обект. Промените в сумата, състава и структурата на отделните елементи на финансовите отчети се намират в пряка връзка и зависимост помежду си. Имайки предвид горепосоченото, могат да бъдат формулирани следните по-важни изводи, свързани с оценяването по справедлива стойност:

- 1) както за целите на първоначално признаване на концесия за добив като нематериален актив, така и за целите на последващо оценяване след първоначално признаване, оценката по справедлива стойност би имало характер на приблизителна счетоводна оценка във финансовите отчети на концесионера и съпътствано от необходимите адекватни на използваните оценъчни подходи, методи и изчислителни техники оповестявания, да осигури

²⁸ Damodaran, A. Valuing Companies with intangible assets. September 2009. Stern.nyu.edu. 31.05.2013 p.4-5

²⁹ А. Дамодаран представя примери за надценяване на показателите за възвръщаемост на капитала на предприятия, които не признават някои нематериални активи във своите финансови отчети от 5 до 12%, тези коефициенти на свой ред са в основата на изчисляването на коефициента за растеж. Damodaran, A. Valuing Companies with intangible assets. September 2009. Stern.nyu.edu. 31.05.2013

нужната достоверност на представената информация;

2) оценката по справедлива стойност дава възможност на предприятието-концесионер в най-пълна степен да представи в своите финансови отчети счетоводен обект (актив), чиято стойност съответства на въплътените в него очаквани от предприятието бъдещи икономически изгоди;

3) съответствието между стойността на актива, въплътените в него икономически изгоди и начина по който предприятието се възползва от тях (посредством избор на подходящ амортизационен метод) дава възможност за преодоляване на информационната асиметрия във финансовите отчети, която се проявява при предприятия, които притежават непризнати нематериални активи на значителна стойност.

Справедливата стойност като оценъчна концепция може да бъде свързана с достоверността на информацията във финансовите отчети и да бъде възприета като възможност за преодоляване на отклоненията в състава и стойността на представените отчетни обекти, от тук и оценките за финансовото и имуществено състояние на предприятия-концесионери. Независимо от някои присъщи на справедливата стойност недостатъци, в отделни случаи нейното прилагане може да се открие със значителни преимущества за целите на финансовото отчитане.

Използвана литература

1. Александрова, Н., “Видове оценки в счетоводството”, Известия на ИУ-Варна, № 4, 2008;
2. Атанасова, А., “Дедуктивен подход към счетоводните проблеми”, Годишник на ИДЕС 2010, София, 2010;
3. Динев, М. “Счетоводството и неговата социална среда”, Годишник на ИДЕС 2010, София, 2010;
4. Донев, К. „Глобалните предизвикателства пред счетоводството и финансовия контрол (вместо предговор)”. Сб. с доклади от научна коференция „Предизвикателствата пред счетоводството и контрола”, Изд. „Наука и икономика”, Варна, 2011;
5. Свраков, А. „Прилагане на приблизителни оценки и предположения в счетоводството”, Счетоводна политика № 5-6, 2006;
6. Соколов, Я. В. Основы теории бухгалтерского учета. “Финансы и статистика”. Москва. 2003;
7. Филипова, Ф., Финансовото счетоводство и качеството на финансово-счетоводната информация, Изд. “Наука и икономика”, Варна, 2012;
8. Регламент (ЕО) № 1126/2008 на Комисията от 3 ноември 2008 за приемане на някои международни счетоводни стандарти в съответствие с Регламент (ЕО) 1606/2002 на Европейския парламент и на Съвета, с посл. изм. и доп. Регламент (ЕС) № 244/2010 на Комисията от 23 март 2010. Официален вестник на Европейския съюз. бр. L 77 от 24.03.2010;
9. Регламент (ЕС) № 1255/2012 на Комисията от 11 декември 2012 за изменение на Регламент (ЕО) № 1126/2008 за приемане на някои международни счетоводни стандарти в съответствие с Регламент (ЕО) № 1606/2002 на Европейския парламент и на Съвета във връзка с Международен счетоводен стандарт 12, Международни стандарти за финансово отчитане 1 и 13 и Разяснение 20 на Комитета за разяснения на международните стандарти за финансово отчитане, Официален вестник на Европейския съюз, бр. L 360 от 29.12.2012;
10. Black, F. and M. Scholes, „The Pricing of Options and Corporate Liabilities”, The Journal of Political Economy, Vol. 81, No 3;
11. Brennan, M. and E. Schwartz, “Evaluating Natural Resource Investments”, The Journal of Business, Vol. 58, № 2, 1985;
12. Cox, J., S. Ross and M. Rubinstein, “Option Pricing: A Simplified Approach”, Journal of Financial Economics № 7, 1979;

- 13.Damodaran, A., The Promise and Peril of Real Options. Stern.nyu.edu. 31.05.2013;
- 14.Damodaran, A., Dealing with Intngibles: Valuing Brand Names, Flexibility and Patents, January 2006, Stern.nyu.edu;
- 15.Damodaran, A., Valuing Companies with intangible assets, September 2009, Stern.nyu.edu;
- 16.Merton, R., Theory of Rational Option Pricing, The Bell Joutnal of Economics and Management Science, Vol. 4, No 1;
- 17.Siegel, D., J. Smith and J. Paddock, Valuing Offshore Oil Properties with Option Pricing, 1988;

За контакти:

Ас. Галина Събчева Йорданова
Икономически университет – Варна
sabcheva.galina@ue-varna.bg